

УДК: 372.851

РОЗВИТОК ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ УЧНІВ НА УРОКАХ ІНФОРМАТИКИ

Кадігроб А.Л., вчитель інформатики Новопетрівського навчально-виховного комплексу “загальноосвітній навчальний заклад – дошкільний навчальний заклад”

Анотація. В статті наведені сучасні уявлення про основні принципи розвитку творчих здібностей у дітей та методи їх посилення на уроках інформатики. Метою дослідження було визначення умов, які забезпечують ефективність формування творчих здібностей у 80 учнів (38 хлопців та 42 дівчат) на уроках інформатики в умовах загальноосвітнього навчального закладу. Успішний розвиток творчих здібностей учнів на уроках інформатики можливий лише за створення певних умов, сприяючих їх формуванню.

Застосування сучасних інформаційних технологій надає можливість використовувати в педагогічній практиці методи, які дозволяють реалізувати ідеї розвивального навчання учнів на уроках інформатики.

Ключові слова: розвиток, творчість, здібність, інформатика.

Аннотация. В статье рассмотрены современные представления об основных принципах развития творческих способностей у учеников и методы их потенцирования на уроках информатики. Целью исследования являлось определения оптимальных условий обеспечивающих эффективность формирования творческих способностей у 80 учеников (38 мальчиков и 42 девочек) на уроках информатики в условиях общеобразовательного учебного заведения. Успешное развитие творческих способностей учеников на уроках информатики возможно лишь при соответствующих благоприятных условиях.

Использование современных информационных технологий на уроках информатики позволяет развивать творческие способности учеников.

Ключевые слова: развитие, творчество, способность, информатика.

Annotation. The article presents the current understanding of the basic principles of development of creative abilities in children and how they gain in the

classroom of computer science (informatics). The aim of the study was to determine the conditions for the effectiveness of formation of creative abilities in 80 pupils (38 boys and 42 girls) on informatics lessons in a general educational institution.

Development of creative abilities of pupils in the classroom of computer science (informatics) is only possible when creating certain conditions conducive to their formation. These conditions are: early physical and intellectual development of children; create situations of advanced development of the child; independent decision of the child tasks requiring maximum efforts and capabilities; providing the child with the freedom in the choice of activities, the alternation of cases, the duration of sessions one thing; smart, friendly assistance (and not a hint) for adults; comfortable psychological atmosphere, encouraging older child desire to be creative.

The use of modern information technology in the learning process can be used in the teaching practice of psycho-pedagogical developments, such as the method of "Training projects" and the method of "Gaming activity", which can intensify the educational process and to implement the idea of developing training of students on Informatics lessons.

Keywords: development, creative, ability, informatics.

На теперішній час, внаслідок постійного вдосконалення комп'ютерних технологій, проблема розвитку творчих здібностей учнів набирає нового звучання і вимагає подальшого осмислення. Процес навчання інформатики вимагає створення атмосфери творчого пошуку, яка допомагає учням максимально розкрити свої творчі здібності [1].

Застосування сучасних комп'ютерних технологій на уроках інформатики дозволяє розвивати творчі здібності учнів.

Мета дослідження. Визначення умов, які забезпечують ефективність формування творчих здібностей у хлопців та дівчат на уроках інформатики в умовах загальноосвітнього навчального закладу.

Об’єкт дослідження. В умовах Новопетрівського навчально-виховного комплексу “загальноосвітній навчальний заклад – дошкільний навчальний заклад” інформатику вивчають 80 учнів (табл. 1).

Таблиця 1. Кількість учнів, які вивчають інформатику в умовах загальноосвітнього навчального закладу

Клас	Кількість хлопців	Кількість дівчат	Загальна кількість учнів	Середній вік, роки
2	7	3	10	7
3	4	9	13	8
4	6	4	10	9
5	4	6	10	10
6	3	8	11	11
7	3	2	5	12
8	4	4	8	13
9	7	6	13	14

Результати досліджень. В умовах становлення інформаційного суспільства розвиток творчих здібностей учнів на уроках інформатики розглядається як засіб розвитку школярів. Головні завдання школи полягають в умінні дати учням знання, створити стійку мотивацію до навчання, спонукати дітей до самоосвіти, яка пов’язана з розвитком їхнього творчого мислення [2].

Одним з найважливіших факторів творчого розвитку дітей є створення умов, що сприяють формуванню їх творчих здібностей. На теперішній час прийнято виділяти шість основних умов успішного розвитку творчих здібностей учнів.

- Першим кроком до успішного розвитку творчих здібностей є ранній фізичний розвиток малюка: раннє плавання, гімнастика, раннє повзання та ходіння. Потім раннє читання, рахунок, робота на комп’ютері, раннє знайомство з різними інструментами та матеріалами.

- Другою важливою умовою розвитку творчих здібностей дитини є створення обстановки, що випереджає розвиток дітей. Необхідно, наскільки це можливо, заздалегідь оточити таким середовищем і такою системою відносин, які стимулювали б дитину до найрізноманітнішої творчої діяльності і поволі розвивали би в ній саме те, що у відповідний момент здатне найбільш ефективно розвиватися.
- Третя, надзвичайно важлива, умова ефективного розвитку творчих здібностей впливає з самого характеру творчого процесу, який вимагає максимальної напруги сил. Творчі здібності розвиваються тим успішніше, чим частіше у своїй діяльності людина добирається до “стелі” своїх можливостей і поступово ця стеля підіймається все вище і вище.
- Четверта умова успішного розвитку творчих здібностей полягає в наданні дитині великої свободи у виборі діяльності, у чергуванні справ, в тривалості заняття однією якою-небудь справою, у виборі способів і т.д. Тоді бажання дитини, її інтерес, емоційний підйом послужать надійною гарантією того, що вже більше напруження розуму не призведе до перевтоми і піде дитині на користь.
- П’ята умова успішного розвитку творчих здібностей – ненав’язлива, розумна, доброзичлива допомога дорослих на тлі надання дитині відносної свободи дій.
- Шоста, не менш важлива, умова - це комфортна психологічна обстановка, заохочення дорослими прагнення дитини до творчості.

Інтереси і схильності до певної діяльності розвиваються зазвичай в єдності з розвитком здібностей до неї. Наприклад, інтерес і схильність учня до інформатики змушують його посилено займатися цим предметом, що в свою чергу розвиває здібності з інформатики. Розвиток здібностей з інформатики забезпечують певні досягнення, успіхи в цій галузі, які викликають в учня радісне відчуття задоволення. Це почуття викликає ще більш глибокий інтерес до предмета, схильність ще більше займатися ним [2, 3].

Для успіху у діяльності, крім наявності здібностей, інтересів і схильностей, необхідний ряд рис характеру, перш за все працьовитість, організованість, зосередженість, цілеспрямованість, наполегливість. Без наявності цих якостей навіть видатні здібності не приведуть до надійних, значних досягнень. Для розвитку здібностей потрібне тривале, наполегливе навчання і велика, напружена праця. Як правило, здібності завжди поєднуються з винятковою працездатністю і працьовитістю.

У педагогічній практиці особливо значимими є методи щодо організації пізнавальної діяльності учнів, щоб забезпечити засвоєння певних знань, формування умінь і навиків, зокрема і такі, що дозволяють застосовувати отримані знання, вміння і навички практично під час вирішення конкретних життєвих проблем. Одним із методів творчого розвитку особистості є метод навчальних проєктів.

Проєктний метод дозволяє реалізувати проблемне навчання, що активізує і поглиблює пізнання, дозволяє навчати самостійному мисленню і діяльності, системному підходу в самоорганізації, дає можливість навчати груповій взаємодії [4].

Сьогодні однією з найголовніших завдань сучасної школи є розвиток в учнів самостійності і здатності до самоорганізації. Школяр повинен вміти самостійно отримувати інформацію, обробляти її, аналізувати результати обробки. Сучасне навчання має орієнтуватися на інтереси і потреби учнів, ґрунтуватися на особистому досвіді дитини. Учень не повинен бути об'єктом педагогічного впливу, а повинен бути суб'єктом пізнавальної діяльності. Саме тому, результатом роботи вчителя повинна бути активна, творча діяльність учня, далека від простої репродукції [5]. А цього можна досягти, використовуючи на уроках метод проєктів. І предмет "Інформатика" в цьому плані знаходиться у виграшній ситуації. По-перше, вивчається достатня кількість тем, де учні можуть проявити свою творчість і самостійність. По-друге, на уроках використовуються комп'ютери, що викликає в учнів великий інтерес.

Існує кілька видів проектів. Один з видів – творчі проекти, які застосовуються в якості повторення або узагальнення пройденого матеріалу. Основною метою таких проектів є формування креативного мислення учнів. Причому проекти можуть бути невеликими, розраховані на один-два уроки. Або більш тривалими, розраховані на певний термін і виконуються в рамках самостійної роботи вдома.

Творчі проекти не мають детально відпрацьованої структури, вона тільки намічається і далі розвивається, підкоряючись логіці та інтересам учасників проекту. З учнями визначаються бажані, плановані результати, проговорюються деякі вимоги до проекту (наявність певних елементів в роботі, в залежності від досліджуваної теми). Наприклад, при вивченні теми “Створення презентації” потрібне використання в проекті гіперпосилань і анімації.

Проектний метод на уроках – це свого роду спільна творчість вчителя та учнів. Робота вчителя у процесі викладання інформатики спрямована на конкретний результат – формування в учнів певних, узгоджених з програмою знань і умінь з кожної теми шкільного курсу інформатики.

В основі методу проектів лежить розвиток пізнавальних навичок учнів, умінь самостійно конструювати свої знання й орієнтуватися в інформаційному просторі. Це можна побачити, осмислити, застосувати в реальній практичній діяльності.

Метод проектів зазвичай орієнтований на самостійну діяльність учнів – індивідуальну, парну, групову, яку учні виконують протягом певного відрізка часу. Учні, виконуючи проекти на уроках інформатики, виконують певні алгоритми дій, вправи.

На уроках інформатики проектний метод дозволяє використовувати всі виховні дидактичні можливості. Він розгортається, по-перше, як один з методів проблемного навчання, активізує і поглиблює пізнання, по-друге, як метод дозволяє навчати самостійному мисленню і діяльності, по-третє, як метод, що дає можливість навчати груповій взаємодії, що важливо для соціалізації учнів.

У той же час метод проектів – це метод організації групового навчання [4, б]. У процесі творчої проектної діяльності учнів групова взаємодія, передбачена по ходу виконання проекту, дозволяє виховати і розвинути важливі соціальні якості особистості. Це здатність працювати в колективі, взаємодіяти, допомагати один одному, працювати на одну мету. Спільно планувати роботу і оцінювати внесок і результати роботи кожного.

Створення проектів на уроках інформатики:

- створює стійку позитивну мотивацію до вивчення відповідного матеріалу і самостійного вирішення прикладних завдань;
- при використанні методу проектів у учнів з'являються широкі можливості для самореалізації (вибір теми);
- формує почуття відповідальності за виконуваний обсяг робіт;
- створює умови для відносин співробітництва між учнями;
- формує навички застосування програмного забезпечення в різних прикладних областях;
- сприяє розвитку творчого підходу до вирішення завдань і формуванню вмінь пошуку і вибору оптимального їх вирішення;
- стимулює інтерес учнів до навчання через організацію їх самостійної діяльності, постановку перед ними цілей і проблем, вирішення яких веде до появи нових знань і умінь;
- за порівняно короткий термін досягається максимальний навчальний ефект - учням доводиться залучати знання з різних областей, прогнозувати результати. Знання, отримані в процесі самостійної роботи, залишаються надовго;
- дозволяє створити реально отриманий продукт (проект);
- учні отримують особистісно-значущий результат, який можна побачити, осмислити, застосувати в реальній практичній діяльності;
- навчання стає більш цікавим і корисним.

На уроках інформатики практикуються різні прийоми, щоб формувати в дітей критичне та логічне, творче мислення. Розв'язуючи завдання, змінюю

умову таким чином, щоб вона розв'язувалась іншим способом. Вважаю також корисним перетворення простих завдань у складні. Використовую на уроках цікаві завдання, анаграми, головоломки, ребуси, які формують в дітей критичне та логічне мислення, творчу уяву. Потенційна творчість, як свідчать психологічні дослідження, притаманна кожній дитині. Таким чином, завдання вчителя – створювати умови, за яких схильність дітей до нового, нестандартного, бажання самостійно вирішувати поставлені завдання можуть дістати розвитку [7].

Загалом, у дітей молодшого шкільного віку творча потреба реалізується у двох напрямках:

- розвитку інтересу до пізнання;
- розвитку ігрової діяльності.

Виходячи з чого, слід зазначити ще один напрямок реалізації творчої потреби учнів в умовах шкільного навчання – це ігрова діяльність.

В умовах ігрової діяльності розвивається уява, утверджуються образи фантазії, виниклі ідеї, створюються продукти діяльності, які є для дитини емоційно привабливими. Важливість гри у тому, що вона надає дитині можливість помріяти, проявити уяву, дає свободу самовияву і творчості. Саме впровадження на уроці розвиваючих ігор може сприяти розвитку пізнавальної активності школярів. Використання нетрадиційних уроків-ігор дає змогу практично застосовувати знання дітей. Гарним доробком у цій справі є розвиваючі завдання. Набір розвиваючих ігор, завдань може сприяти різноманітним якостям і здібностям дітей, для допомоги у тому, щоб проявляти і реалізовувати пізнавальну активність у процесі розкриття і засвоєння шкільного матеріалу. У процесі педагогічної роботи виявлено, що розвиток творчого мислення учнів на уроках безпосередньо залежить від активації здібностей, пізнавального інтересу до навчання. Основними умовами розвитку творчого мислення є:

- відповідна побудова навчального процесу з орієнтації на теоретичне мислення;

- використання методів проблемного навчання, забезпечення необхідної емоційно-доброзичливої атмосфери і активних способів розвитку самостійності дітей, їхньої фантазії, уяви;
- опора на зону найближчого розвитку дитини, диференційований підхід у навчанні;
- вміння розв'язувати завдання.

Розвиток творчих здібностей учнів і вплив на процес творчого саморозвитку має відбуватися в атмосфері психологічного комфорту, довіри до вчителя, з яким можна обговорити свої проблеми і негаразди, виявити змогу духовного і інтелектуального зростання. Виявляючи добре, шанобливе ставлення до учнів, ми формуємо в них прагнення до самоосвіти, самовиховання, самовизначення через самопізнання.

Висновки.

Успішний розвиток творчих здібностей учнів на уроках інформатики можливий лише за створення певних умов, сприяючих їх формуванню. Такими умовами є: ранній фізичний та інтелектуальний розвиток дітей; створення ситуацій випереджуючого розвитку дитини; самостійне вирішення дитиною завдань, які потребують максимальної напруги сил та можливостей; надання дитині свободи у виборі діяльності, чергуванні справ, тривалості занять однією справою; розумна, доброзичлива допомога (а не підказка) дорослих; комфортна психологічна обстановка, заохочення дорослими прагнення дитини до творчості.

Застосування сучасних інформаційних технологій в навчальному процесі надає можливість використовувати в педагогічній практиці психолого-педагогічні розробки, такі як метод навчальних проектів та ігрову діяльність, які дозволяють інтенсифікувати навчальний процес та реалізувати ідеї розвивального навчання учнів на уроках інформатики.

Література.

1. Ветлугина Н. А. О теории и практике художественного творчества детей // Дошкольное воспитание. – 2005. – № 5. – с. 15-23.
2. Воронов В.О.Формування інтелектуальних умінь на уроках інформатики // Інформатика в школі. – 2014. – № 5 (травень). – с. 2-5.
3. Ключева Н.В. Педагогическая психология. – Москва: Владос-Прес, 2003. – 210 с.
4. Морзе Н.В. Методика навчання інформатики. Частина 1: Загальна методика навчання інформатики. – Київ: Навчальна книга, 2003. – 254 с.
5. Морзе Н.В. Основи інформаційно-комунікаційних технологій. – Київ: Видавнича група, 2008. – 350 с.
6. Сліваковська-Венденберг Є.О. Використання комп'ютерних технологій у розвитку молодших школярів // Комп'ютер у школі та сім'ї – 2007. – № 7 – с. 35-40.
7. Чернишова О.І, Волобуєва Т.Б. Науково-педагогічна майстерня: науково-методичний посібник. – Донецьк: Витоки, 2008. – 260 с.